

CHIẾC BÁNH CHƯNG LỊCH SỬ

HOÀNG BÌNH TRỌNG

Đó là chiếc bánh chưng của La Sơn Phu Tử Nguyễn Thiếp.

Ông này người xứ Nghệ, từ bé đã nổi tiếng thần đồng. Lớn lên ông thi kỳ nào cũng đỗ đạt cao, nhưng không làm quan mà chuyên mở trường dạy học hết nơi này đến nơi khác. Nhờ giao thiệp rộng, nhờ lòng bao dung nhân ái và trí tuệ uyên thâm, mà chưa chớm tuổi ba mươi, tên ông đã nức tiếng gần xa. Thậm chí giữa thời Trịnh - Nguyễn phân tranh, mà nó còn vượt qua chiến tuyến sông Gianh lọt đến tại Nguyễn Huệ, khiến vị này muốn được diện kiến với La Sơn Phu Tử để thuyết phục ông ta làm mưu sĩ cho mình. Mơ được ước thấy, chỉ sau một thời gian ngắn, trên cơ bản, nghĩa quân Tây Sơn đã lật đổ được sự thống trị của chúa Nguyễn trong Nam; và Nguyễn Huệ với tước vị Bắc Bình Vương trong vòng hai năm đã hai lần đem đại binh thẳng tiến đến Thăng Long (lần thứ nhất với danh nghĩa phù Lê diệt Trịnh, năm 1776; lần thứ hai để trừ diệt Vũ Văn Nhậm vì tội mưu phản, năm 1778). Mặc dù bận trăm công nghìn việc, Bắc Bình Vương vẫn dành đủ thì giờ diện kiến với Nguyễn Thiếp. Sau hai lần trò chuyện thân mật đó, hai bậc thức giả càng hiểu nhau, kính phục nhau và đặc biệt rất tin tưởng nhau.

Thời kỳ dạy học ở Thăng Long, Nguyễn Thiếp có kết bạn tâm giao với một viên quan võ họ Trương làm đến chức Đề Lĩnh. Trương Đề Lĩnh cương trực thẳng thắn, giàu lòng tự tôn dân tộc, ghét cay ghét đắng thói a dua nịnh bợ. Hai người sống gần nhau được vài năm thì trong nước có biến cố lớn, vị vua Lê Chiêu Thống cùng một lũ quan chức tha hóa kéo nhau qua Trung Quốc rước ba mươi vạn quân Mãn Thanh sang xâm lược nước ta. Trước tình cảnh đó, Nguyễn Thiếp đành bỏ nghề dạy học về quê, ngày đêm mong mỏi Nguyễn Huệ lại

cất quân ra Bắc. Về phần mình, hoàn cảnh bắt buộc, viên quan họ Trương phải giương mắt nhìn lũ binh lính Mãn Thanh vênh vang đi lại trên đường phố, ngang nhiên cướp giật, đánh đập những người dân vô tội. Ông còn phải chứng kiến cảnh vua Lê Chiêu Thống ngày ngày đến chầu chực trước soái phủ của Tôn Sĩ Nghị để hấn sai bảo như sai bảo hạng tôi tớ. Với một người có bản lĩnh tự tại như Trương Đề Lĩnh, đây là mối nhục quốc thể cần rửa sạch càng nhanh càng tốt. Đã nhiều lần không giữ được bình tĩnh, ông đã nói toạc ra miệng, lọt đến tai Lê Chiêu Thống, làm cho vị vua bán nước lo sợ, cảnh giác và hạ chiếu tước bỏ binh quyền của Trương Đề Lĩnh, giáng xuống làm chức tổng quản trông coi toàn bộ các loại kho tàng lớn nhỏ nội ô thành Thăng Long.

Đúng thời điểm đó thì tại Phú Xuân, Nguyễn Huệ đã lên ngôi hoàng đế niên hiệu Quang Trung và đang thống lĩnh đại quân tiến ra Bắc Hà. Đên Nghệ An, ngài cho binh sĩ dừng lại tạm nghỉ, vừa tuyển thêm lính tráng vừa chờ thời cơ thuận lợi để cất quân. Dĩ nhiên ngài lại cho mời Nguyễn Thiếp, và La Sơn Phu Tử mừng vui như cá gặp nước khi được ra mắt hoàng đế Quang Trung. Lần này chẳng cần khách sáo lời thôi, hoàng đế ngăn không cho La Sơn Phu Tử quỳ xuống, mà nắm lấy tay ông kéo vào trước phủ, nói ngay:

Hắn Phu Tử đã biết ta cầm quân bao giờ cũng tuân thủ kế sách đánh nhanh thắng nhanh. Lần này cũng vậy, dù phải đương đầu với ba chục vạn quân xâm lược, ta vẫn phải đánh thần tốc và sẽ nhập đô thành vào ngày tết Cai Hạ (mùng Bảy tháng Giêng). Tuy nhiên, nhỏ sạch lớp lớp trại đồn bọng chúng suốt dọc đường thiên lý Bắc Nam và vùng ngoại vi Thăng Long thì ta không ngại. Điều làm ta phải nhưc

óc là đánh vào nội ô. Làm sao điều động binh mã cho có quy củ để triệt hạ mau lẹ toàn bộ các cơ sở bố phòng của cả một đội quân khổng lồ như thế trong thời gian ngắn cho được. Và đó là điều kẻ võ biên này rất cần đến mưu cao chước sâu của Phu Tử.

- Bệ hạ đã quá lời - Nguyễn Thiếp kính cẩn đáp - Trước khi cất quân ra Bắc lần này, hẳn trong cái đầu liệu việc như thần của bệ hạ đã có sẵn năm bảy kế sách để quét sạch toàn bộ quân xâm lược ra khỏi biên cương Tổ quốc. Tuy nhiên, nhờ Tổ quốc linh thiêng phù hộ, kẻ hàn sĩ này cũng nghĩ ra được một kế mọn, xin phép được nói ra để bệ hạ tham khảo.

- Cứ nói, kẻ võ biên này sẽ chăm chú lắng nghe.

Nguyễn Thiếp nhấp một ngụm nước, rồi tâu trình một mạch với hoàng đế về mối tâm giao giữa mình với viên quan võ nhà Lê Trương Đề Lĩnh và việc Trương Đề Lĩnh bị tước binh quyền giáng xuống giữ chức trông coi toàn bộ kho tàng lớn nhỏ các loại trong nội ô Thăng Long.

- Tưởng rủi lại hóa may, phen này cả lũ cướp nước lẫn bọn bán nước biết thế nào là gậy ông đập lưng ông. Ta đã hiểu được kế sách của Phu Tử rồi đó, nó không nhỏ mọn chút nào đâu.

Hai người gật gù cười tương đắc, thăm thì bàn luận thêm năm câu sáu điều. Xong hoàng đế thảo ngay một bức chiếu thư gửi Trương Đề Lĩnh khích lệ lòng tự tôn dân tộc của ông ta, dụ ông ta vạch kế hoạch tỉ mỉ, bí mật bố trí lực lượng, để khi nghe tiếng kèn xung trận và tiếng súng hỏa hổ rền vang ở phía gò Đống Đa, thì các thứ kho tàng lớn nhỏ của quân giặc trong thành phải đồng loạt khai hỏa để phối hợp tác chiến.

Chiếu thư thảo xong, hoàng đế giao ngay cho Nguyễn Thiếp. Nguyễn Thiếp về nhà thì đã giáp Tết. Sẵn bánh chưng mới luộc chín, ông mở ra một chiếc, cẩn thận gập bức chiếu thư đặt vào giữa nhân bánh, rồi gói lại hoàn toàn như cũ và buộc chiếc bánh chưng này vào một chiếc khác làm thành một cặp. Đúng sáng ngày 30 tháng Chạp năm Mậu Thân, ông khăn

gói ra Thăng Long và điện kiến ngài Trương Đề Lĩnh vào ngày mùng Ba tháng Giêng năm Kỷ Dậu (1779). Nhận được mật thư của hoàng đế Quang Trung, viên quan coi kho họ Trương mừng như cha chết sống lại. Ông lập tức bàn bạc với đám thủ hạ tín cẩn, khai triển kế hoạch tác chiến. Đúng vào lúc tiếng súng hỏa hổ cùng tiếng kèn xung trận vang lên phía gò Đống Đa, thì trong nội ô, hàng trăm kho tàng lớn nhỏ đồng loạt cháy nổ làm thiên kinh động địa, khiến quân tướng bọn Mãn Thanh cùng lũ bán nước tưởng đâu toàn thành Thăng Long đã nằm trong tay quân dân Đại Việt. Thế là từ viên tướng thống lĩnh toàn quân Tôn Sĩ Nghị cho đến tên lính quèn hồn vía bay lên mây, vứt bỏ quân trang binh cụ, đạp lên nhau chạy ra sông Hồng, những tưởng vượt cầu phao qua bờ Bắc với hy vọng thoát thân. Khốn thay, chiếc cầu phao dù to lớn chắc chắn đến mấy cũng không chịu nổi hàng chục vạn đôi chân giẫm đạp lên một lúc, nên nó đã tự bứt phá từng mảng, ném đám quân thất trận xuống sông, đại bộ phận níu nhau chìm ngấm làm mồi cho hà bá; đũa nào boi được vào bờ thì đã có dân binh ta chực sẵn vung đao diệt gọn.

Sáng ngày mùng Năm tháng Giêng năm Kỷ Dậu, sớm hơn hai hôm như lời hẹn, hoàng đế Quang Trung áo bào nhuộm đen khói thuốc súng ngồi trên mình voi tiến vào nội thành giữa bóng cờ xí rợp trời và tiếng hô dậy đất của dân thành Thăng Long.

Trong lịch sử đấu tranh dựng nước, giữ nước của dân tộc ta, phải nói rằng cuộc chiến tiêu diệt quân Mãn Thanh đầu xuân Kỷ Dậu là oai hùng nhất. Công lao này trước hết thuộc về Nhân dân ta, quân đội ta thời đó, thuộc về thiên tài quân sự của hoàng đế Quang Trung. Tất nhiên, nhắc đến cuộc chiến này, hậu thế cũng không quên tên tuổi hai nhân vật tài đức vẹn toàn là La Sơn Phu Tử Nguyễn Thiếp và Trương Đề Lĩnh. Khi ta nhớ đến họ, thì hậu thế ắt sẽ nhắc đến chuyện một chiếc bánh chưng rất bình thường nhưng cũng rất đặc biệt như chúng ta đã biết: Chiếc bánh chưng lịch sử ■